

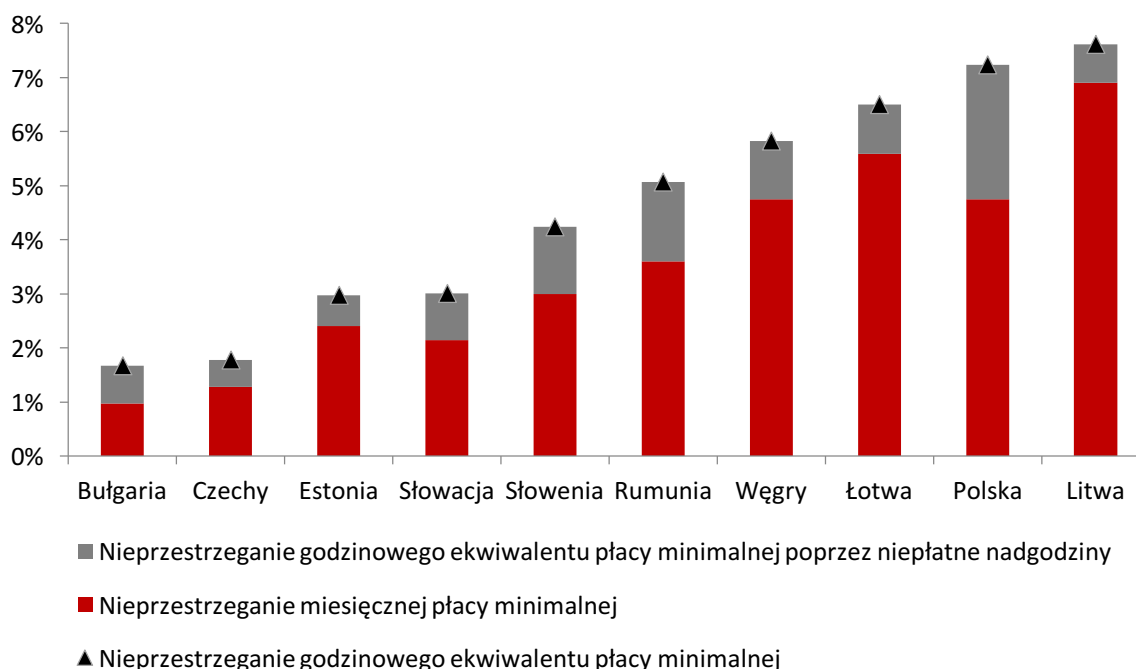
Nieprzestrzeganie płacy minimalnej w krajach Europy Środkowo-Wschodniej

Karolina Goraus, Piotr Lewandowski

Płaca minimalna znajduje się w centrum zainteresowania ekonomistów i polityków, zarówno w krajach rozwiniętych, jak i w gospodarkach wschodzących. Ten instrument polityki państwa może być jednak skuteczny tylko wtedy, gdy (1) istniejący system regulacji rynku pracy nie zawiera luk, które pozwalają na wypłatę wynagrodzenia poniżej płacy minimalnej, oraz (2) obowiązujące przepisy ustanawiające płacę minimalną nie są naruszane (zbyt często). Niniejszy artykuł poświęcony jest analizie nieprzestrzegania płacy minimalnej w dziesięciu krajach Europy Środkowej i Wschodniej, które przystąpiły do Unii Europejskiej od 2004 roku i w których obowiązuje powszechna płaca minimalna. Jest to pierwsza taka analiza dla regionu, w szczególności dla Polski. Na podstawie danych badania EU-SILC oszacowane zostały wskaźniki naruszania płacy minimalnej zaproponowane w pracy Bhorat et al. (2013), pozwalające na ocenę zarówno udziału pracowników otrzymujących płacę poniżej ustawowego minimum, jak i skali zaniżania ich płac.

Uzyskane wyniki wskazują, że w latach 2003-2012, nieprzestrzeganie przez pracodawców regulacji dotyczących miesięcznej płacy minimalnej dotyczyło średnio od 1,0% pracowników w Bułgarii i 1,3% w Czechach, przez około 3% w Rumunii i Słowenii oraz 4,7% w Polsce i na Węgrzech, po 5,6% na Łotwie i 6,9% na Litwie. Ponadto, naruszanie płacy minimalnej występowało także poprzez nieopłacane nadgodziny – to zjawisko najczęściej występowało w Polsce (2,5% pracowników) i Rumunii (1,5%).

Wykres 1. Nieprzestrzeganie płacy minimalnej w krajach Europy Środkowej i Wschodniej, średnio w latach 2003-2012 (% pracowników).

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych EU-SILC.

Ponieważ płace minimalnej były w krajach Europy Środkowej i Wschodniej zwykle zmieniane co roku, ich naruszenie płacy minimalnej mogło wynikać z opóźnień w dostosowaniu płac do nowego, wyższego poziomu płacy minimalnej. Otrzymane wyniki wskazują jednak, że miało ono głębszy charakter – wynagrodzenia większości pracowników otrzymujących płacę poniżej aktualnego ustawowego minimum, równocześnie nie przekraczały płacy minimalnej obowiązującej w roku poprzednim. Wiązało się to z relatywnie dużą średnią różnicą między płacą minimalną, a płacą pracowników otrzymujących wynagrodzenie poniżej minimalnego – w latach 2003-2012, średnia skala zaniżania płacy tych pracowników wynosiła od 13,7% płacy minimalnej w Estonii, do 41,7% płacy minimalnej w Słowenii.

Wyniki modelu probitowego mającego na celu identyfikację charakterystyk indywidualnych oraz miejsca pracy, które najsilniej wiążą się z zarobkami poniżej płacy minimalnej wskazują, że we wszystkich krajach regionu, kobiety, osoby słabiej wykształcone, pracujące w usługach lub rolnictwie, w firmach mikro lub na umowie czasowej, były bardziej narażone na naruszenie płacy minimalnej niż inne kategorie pracowników. Na nieprzestrzeganie płacy minimalnej najbardziej narażone były więc te grupy pracowników, które teoretycznie powinny korzystać na tym instrumencie.

Aby odpowiedzieć na pytanie o powiązania między zakresem naruszeń płacy minimalnej, a relatywną wysokością tej płacy, dochodem na mieszkańca, stopą bezrobocia, jak i zmiennymi obrazującymi instytucje i regulacje rynku pracy, w artykule wykorzystana jest regresja panelowa dla 10 krajów. Otrzymane wyniki wskazują na pozytywną zależność pomiędzy indeksem Kaitza (wyrażającym płacę minimalną jako odsetek średniej płacy) a zakresem nieprzestrzegania płacy minimalnej, oraz na negatywną zależność z poziomem dochodu na mieszkańca oraz stopą bezrobocia a zakresem nieprzestrzegania płacy minimalnej. Co zaskakujące, wyższy udział pracowników zrzeszonych w związkach zawodowych wiązał się z wyższym poziomem naruszenia płacy minimalnej w krajach regionu. Może to wskazywać, że silniejsza ochrona części pracowników wiąże się z większym prawdopodobieństwem naruszenia płacy minimalnej u pracowników będących poza zasięgiem tej ochrony.

Analizy międzynarodowe naruszenia płacy minimalnej są utrudnione przez niską dostępność danych. Zastosowane w niniejszym badaniu dane EU-SILC, zawierające informacje o rocznym dochodzie z pracy najemnej, pozwalają na analizę naruszeń płacy minimalnej tylko dla części pracowników – tych zatrudnionych przez cały rok w pełnym wymiarze godzinowym. Przedstawione oszacowania dotyczą więc pracowników dość mocno osadzonych na rynku pracy i mogą być traktowane jako dolna granica wskaźników, jakie dotyczyłyby całej populacji pracowników najemnych.

Artykuł pokazuje, że zakres naruszenia płacy minimalnej w krajach Europy Środkowo-Wschodniej jest zauważalny. Podwyżkom płacy minimalnej powinna towarzyszyć ocena ryzyka związanego z możliwym wzrostem naruszenia regulacji. Z drugiej strony, prosty i anonimowy tryb raportowania naruszeń może pomóc w podniesieniu ich przestrzegania. Do zadań państwa i partnerów społecznej powinno należeć komunikowanie poziomu płacy minimalnej i jej zmian, ale także sposobów reagowania na jej naruszenia i związanych z tym konsekwencji.

Pełna wersja artykułu:

Goraus K., Lewandowski P. (2016), Minimum wage violation in Central and Eastern Europe, IBS Working Paper 03/2016
http://ibs.org.pl/app/uploads/2016/04/IBS_Working_Paper_03_2016.pdf